

Manifestacions dels canvis en la interacció entre el medi natural i la societat: influència del despoblament a Alins i Farrera

Autors: Aldomà, Laura; Besora, Clara; Finestres, Jordi; González, Nadia.

Tutors: Boada, Martí; Garcia, Ester; Rieradevall, Joan.

Paraules clau: despoblament, paisatge, cobertes del sòl, retrat social,

Resum: l'objectiu principal d'aquest projecte és analitzar les manifestacions dels canvis produïts en els medis natural i social influenciats pel despoblament (a la segona meitat del s.XX), als municipis d'Alins i Farrera, situats al Pallars Sobirà, i fer-ne una comparació, ja que es tracta de municipis de característiques diferents. Per dur a terme l'estudi, es fa un anàlisi de l'evolució del poblament, un anàlisi dels canvis físics, mitjançant l'avaluació dels canvis en les cobertes del sòl i de la transformació del paisatge amb les fotografies, i un anàlisi dels canvis en les activitats i comportaments socials mitjançant la realització d'entrevistes per elaborar un retrat social de cada època, distingint entre les aportacions de la població autòctona respecte de la nouvinguda. Amb tot, es pretén la realització d'una diagnosi transversal que permeti integrar les diferents temàtiques, i definir unes conclusions generals per mitjà d'uns patrons detectats. Finalment, la conclusió que millor permet recollir tota la informació és la que en resulta d'acceptar el fenomen de despoblament generalitzat, combinat amb el d'un canvi de l'estil de vida global, no només local, que és eina de justificació de moltes de les dinàmiques de canvi observades.

Resumen: el objetivo principal de este proyecto es analizar las manifestaciones de los cambios producidos en los medios natural y social influenciados por el despoblamiento (en la segunda mitad del s.XX), en los municipios de Alins y Farrera, situados en el Pallars Sobirà, y hacer una comparación entre ellos, al tratarse de municipios de características diferentes. Para realizar el estudio, se practica un análisis de la evolución del poblamiento, un análisis de los cambios físicos, mediante la evaluación de los cambios en las cubiertas del suelo y de la transformación del paisaje con las fotografías, y un análisis de los cambios en las actividades y comportamientos sociales mediante la realización de entrevistas para elaborar un retrato social de cada época, diferenciando entre las aportaciones de la población autóctona respecto a la forastera. Con todo, se pretende la realización de una diagnosis transversal que permita integrar las diferentes temáticas, y definir unas conclusiones generales mediante la detección de unos patrones. Finalmente, la conclusión que mejor permite recoger toda la información es la que resulta de aceptar el fenómeno del despoblamiento generalizado, combinado a un cambio en el estilo de vida global, no sólo local, que es herramienta de justificación de muchas de las dinámicas de cambio observadas.

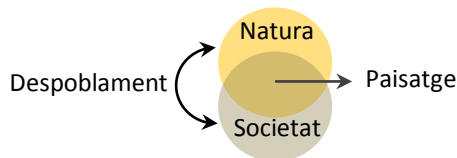
Abstract: the principal objective of this project is to analyze the manifestations of the changes originated on the natural and social environment influenced by the depopulation (in the second part of the XX century), in the municipality of Alins and Farrera, situated in Pallars Sobirà, and make a comparison, because there are two municipalities with different characteristics. To perform this study, is carry out an analysis of the population evolution, an a

physics changes analysis, by means of an evaluation of the land cover changes and the landscape transformation with photography, and a evaluation of the activities and social behaviors changes through interviews to elaborate a social picture of each time, by differentiating autochthon from foreigners. The pretension is to realize a transversal diagnosis that permit the integration of different thematic, and define a general conclusion through the patron detection. Finally, the best conclusion is the one that allows to collect all the information is the fact to accept the generally depopulation, combined with a lifestyle global change, that is a justification tool of a lot of changes dynamics observed.

1. Introducció

Aquest projecte busca analitzar les manifestacions dels canvis en els medis natural i social, i avaluar quina és la influència del despoblament en aquests canvis. El despoblament està plenament vinculat a l'ocupació humana del territori i és, per tant, una dinàmica que afecta tant a la societat com al seu entorn. El paisatge és el resultat de la interacció entre aquests dos medis, de manera que el despoblament té una afectació sobre el paisatge d'una zona.

El paisatge és doncs la principal eina escollida en aquest projecte pel seu caràcter híbrid i global, en què interaccionen permanentment vectors tant del medi natural com antròpic, i s'integren conceptes dinàmics i transversals. Per tant, en parlar d'activitat humana cal fer-ho, inevitablement, de medi natural, de la mateixa manera que una alteració en un dels dos medis s'expressarà tard o d'hora en l'altre.

La zona d'estudi comprèn el municipi d'Alins i el municipi de Farrera, tots dos situats a la comarca del Pallars Sobirà. Actualment, gran part d'ells, sobretot Alins, estan inclosos dins del Parc Natural de l'Alt Pirineu. Són municipis de característiques diferents, ja que un d'ells,

Alins, es troba situat seguint el curs de la Noguera de Vallferrera, i la majoria dels seus nuclis es troben seguint aquest riu, mentre que Farrera és un municipi majoritàriament format per zones de vessant on dominen els petits barrancs.

El municipi d'Alins consta de 7 nuclis: Araós, Ainet de Besan, Alins (cap de municipi), Àreu (situats seguint la xarxa viària principal), Besan, Norís i Tor (situats en punts més elevats). Per la seva banda, Farrera consta de 6 nuclis: Burg (cap de municipi), Farrera, Alendo, La Glorieta, Montesclado i Mallolís.

La comarca del Pallars Sobirà s'ha caracteritzat, de la mateixa manera que altres comarques de l'Alt Pirineu, per una gran davallada demogràfica durant l'últim segle. A nivell general, la comarca ha disminuït el seu nombre d'efectius humans progressivament, només observant-ne algunes millores en èpoques concretes, com per exemple en l'expansió de les centrals hidroelèctriques de mitjans de segle. Tot i això, no tots els municipis es van veure beneficiats per aquesta recuperació, i Farrera i Alins en són un exemple. De tota manera, a finals de segle ja es constata una petita revifalla que sembla que intenta recuperar la comarca, malgrat que l'activitat agroramadera més tradicional no se'n veu beneficiada.

2. Objectius

La finalitat principal d'aquest projecte és identificar com es manifesten els canvis, tant al medi natural com a l'entorn social, causats o influenciats pel despoblament que ha patit la zona, en un període de 50 anys. Alhora, s'intenta detectar si hi ha diferents tendències o comportaments condicionats per la topografia, agafant com a testimoni un municipi de vall (Alins) i un de muntanya (Farrera).

A banda d'aquests dos grans fins, es segueixen altres petits objectius:

A nivell demogràfic:

- Entendre les dues dinàmiques generals de despoblament i repoblament dels pobles estudiats.

- Relativitzar la magnitud de canvi a nivell demogràfic i preveure futures tendències pels diferents nuclis.

A nivell de territori:

- Avaluar els canvis soferts en els usos i cobertes del sòl i comparar-ne la magnitud segons els municipis.
- Identificar els canvis en les activitats econòmiques, en especial aquelles modeladores del paisatge, així com les modificacions d'hàbits i costums socials.

A nivell genèric:

- Trobar nexes i relacions causals entre el fenomen de despoblament i les transformacions que s'han manifestat.

3. Metodologia

El projecte es pretén elaborar seguint tres eixos principals de treball: un, relacionat amb l'estudi de la població, és a dir, el despoblament en la segona meitat del s. XX; un segon eix per analitzar els canvis al medi físic, tant a nivell de paisatge com de cobertes del sòl; i un últim eix per analitzar els comportaments i les activitats humanes, i la seva evolució.

Així doncs, aquest anàlisi pretén avaluar la població i el paisatge des d'un punt de vista general i des d'una manera concreta per cada nucli estudiat. No obstant, per dur-ho a terme s'estructura en quatre punts diferents, seguint l'esquema:

Taula 1. Esquema general del projecte.

	Població	Paisatge
Detall	Poblament per nuclis	Imatges del paisatge
General	Retrat social	Cobertes del sòl

Font: elaboració pròpia.

3.1 Estudi del poblament.

Aquest estudi s'ha fet de manera concreta i diferenciada per cadascun dels nuclis que componen la zona d'estudi.

La recerca documental aquí ha consistit en l'obtenció de les dades de censos i padrons de 1950 i actuals. Aquestes dades a nivell municipal s'han obtingut amb facilitat de l'Idescat; a nivell inframunicipal (els nuclis de població), les dades actuals han estat extretes de l'INE, i les de 1950 de la publicació de Sabartés (1993).

S'ha considerat que les xifres de població actuals no corresponen amb les xifres oficials censades, de manera que s'ha fet servir una taula per tal de recollir durant el treball de camp les dades reals, mitjançant fonts orals, principalment alcaldes i/o veïns de cada poble. Així doncs, la taula s'omple amb dades actuals i dels anys 50, atenent als possibles biaixos de memòria i de percepció particulars.

Taula de poblament.

Nucli	Habitants		Cases			Origen	
	oficials	fixes	obertes	Tancades	temporals	autòctons	Forans
A	..	..	..	..	..	..	..
B	..	..	..	..	..	..	..
Font:	INE	Fonts orals					
MUNICIPI							

Font: Elaboració pròpia

Seguidament, el tractament de dades es fa amb les dades estadístiques extretes dels censos i padrons, i amb les dades reals separatament. Per tractar les dades reals, s'ha fet un estudi des de dos enfocaments: des de la tendència seguida des dels anys 50 i des de la situació actual. En el primer enfocament s'utilitzen els *habitants fixes* i les *cases obertes* com a indicador, i en el segon s'incorpora l'indicador *nouvinguts*. En aquest punt, s'incorpora informació complementària de l'any 1997 (Obiols, 2003), fruit del primer punt de cerca documental, que enriqueix l'estudi d'evolució.

Cal aclarir, però, una qüestió metodològica, i és que al no haver pogut aconseguir amb certesa dades dels habitants fixes dels nuclis de Farrera de l'any 1950, el tractament de dades en aquest municipi s'ha realitzat amb les xifres oficials de censos. Al municipi d'Alins, en canvi, s'han utilitzat les dades de camp perquè l'objectiu de l'estudi és aproximar-se al màxim a la realitat, i per tant, no s'ha considerat apropiat desestimar-les.

3.2 Anàlisi dels canvis físics

Per fer aquest segon anàlisi, es distingeix en un estudi més general per avaluar l'evolució de les cobertes del sòl i un altre estudi més concret, de major detall, a través de les fotografies que plasmen l'entorn més proper als nuclis estudiats.

3.2.1 Anàlisi de l'evolució de les cobertes del sòl

Els mapes de les cobertes utilitzats han estat obtinguts del *Catàleg de paisatges del Parc Natural de l'Alt Pirineu* (2006), un document inèdit, proporcionat pels seus creadors.

Per la creació del Mapa de Cobertes de l'any 1956, es van utilitzar les imatges aèries del vol americà d'entre el 1956-57 (escala 1:33.000), que van ser georeferenciades i digitalitzades, identificant les diferents cobertes del sòl. Per altra banda, el Mapa de Cobertes de l'any 1993 és el que ha estat realitzat pel CREAM (escala 1:25.000), inclòs al Mapa de Cobertes del Sòl de Catalunya (MCSC). Per poder comparar els dos mapes, en aquest projecte, van dur a terme una reclassificació del Mapa de Cobertes de l'any 1993, per tenir en els dos casos les mateixes categories de cobertes del sòl. Així doncs, cal tenir en compte que el mapa més recent correspon al 1993 i, per tant, hi pot haver algunes diferències respecte l'estat actual.

Amb l'ajut dels programes Miramon, ArcGIS i el mòdul per aquest últim V-Late 1.1, s'han realitzat diferents càlculs per fer un anàlisi de la composició i la configuració del paisatge, és a dir, estudiar les cobertes del sòl de la zona d'estudi i la seva distribució en l'espai, i veure'n les diferències entre els dos municipis.

3.2.2 Anàlisi de la transformació del paisatge

Per fer una aproximació qualitativa del paisatge i els canvis que ha sofert, l'estudi es fa en base a la fotografia, és a dir, realitzant un anàlisi diacrònic. Aquest anàlisi es basa en la disponibilitat de fonts documentals, en aquest cas fotografies dels anys 50, cercades a l'arxiu comarcal de Sort (2 fotos) i a la publicació d'Oliver (8 fotos).

El treball de camp constitueix la segona part de l'anàlisi, en que es realitza una nova fotografia des del mateix punt de captura que l'antiga. És una feina laboriosa que requereix precisió, i al camp es presenten limitacions que distorsionen aquesta precisió.

El tractament de les imatges consisteix en comparar les dues fotografies, l'antiga i la nova, i detectar-ne els principals canvis en les cobertes. S'han delimitat les zones de canvi per fer l'anàlisi més visual i s'han explicat. Per tal de donar-li coherència i continuïtat en l'anàlisi, s'ha mantingut la mateixa llegenda que a l'apartat de cobertes. Aquest anàlisi de cobertes s'ha complementat amb una descripció de la vegetació, realitzada amb l'ajut d'un entès en el tema.

3.3 Anàlisi dels canvis socials

El retrat social constitueix una eina fonamental en el tractament de la informació

de caràcter social. Aquest retrat, simbolitza una "imatge tipus" dels dos moments històrics estudiats. La base per la realització del retrat són les entrevistes realitzades a l'atzar a diferents individus de la zona d'estudi, a partir dels quals se n'extreu la informació necessària per reconstruir els diferents models de vida. Per avaluar-ne els canvis ocorreguts es tracta amb personatges rurals autòctons, testimonis directes del transcurs d'aquesta etapa, però també amb individus nouvinguts a aquests nuclis de muntanya, que són testimoni d'una història més recent.

Taula 2. Mostra de la població d'estudi

	Autòctons	Nouvinguts
1950		
2009		

Font: elaboració pròpia.

Un cop fetes les entrevistes, es realitzen els tres retrats, tal com mostra la **taula 2**, i que permet veure'n les diferències més rellevants. Aquest retrat, es basa en diferents aspectes: activitats (treball al camp, sectors treballats, dificultats, caça, pesca...), relacions entre pobles, mobilitat (motius, destinacions, freqüència...), societat i cultura (establiments, festa major, escola, sanitat, família...) i entorn natural (paisatge).

4. Diagnosi

Amb tota aquesta recopilació, i per tal d'assolir els objectius plantejats, a la diagnosi es fa un anàlisi conjunt de tots els eixos. Primer, s'intenta veure els canvis produïts durant aquests 50 anys en els tres eixos ja esmentats i, seguidament, aquest anàlisi es fa conjuntament per tal de veure quins d'aquests canvis són produïts pel despoblament.

4.1 Anàlisi del despoblament

- Avaluació de l'evolució de la població.

El primer que es constata és un gran percentatge de pèrdua de població, ja que en tots els casos (excepte Araós), es produeix una disminució de més del 50% d'habitants, i en la

gran majoria, aquest percentatge fins i tot supera el 70%.

En segon lloc, es destaca una magnitud de pèrdua d'habitants major en aquell municipi considerat de muntanya. Això es demostra en el fet que el municipi de Farrera, amb els nuclis situats als vessants de les muntanyes, ha patit una major pèrdua relativa de població que el municipi d'Alins, situat a la vall. Paral·lelament, els nuclis d'Alins situats en zones de difícil accés són els que, dins d'aquest, han disminuït de forma més important el nombre d'habitants. Aquesta pèrdua s'ha vist reflectida en dos nuclis deshabitats a Farrera (Alendo i La Glorieta), i gairebé dos més a Alins (Besan, que manté una família vivint a peu de carretera i Tor, que es troba deshabitat durant la meitat de l'any).

Pel que respecta a les dades de cases obertes i cases temporals, es fa evident una relació entre aquells nuclis amb menor població fixa, però amb un percentatge de segona residència molt elevat, superior al 80% del poble.

Un altre fet important és el percentatge de nouvinguts dels nuclis, que indiquen una revitalització d'aquests. Els casos més representatius són els de Farrera i Mallolís, ja que tots dos nuclis estan habitats durant tot l'any per nouvinguts. Un cas especial és el nucli d'Araós, que en nombres absoluts és el que menys percentatge d'habitants ha perdut, però s'explica perquè el 50% de la població actual són nouvinguts.

- Anàlisi de l'estat actual dels nuclis

Per tal d'aconseguir una valoració sobre l'estat actual dels nuclis després de tot aquest procés, és possible elaborar diversos vectors que permetin comparar els pobles entre si i, alhora, puguin ser utilitzats per incidir en alguns aspectes concrets de cadascun d'ells. Per això s'opta per establir cinc tipologies de vectors que es categoritzen seguint uns criteris abans establerts.

Taula 3. Barem dels nuclis en funció dels diferents vectors

Nucli	Habitants	Cases fixes	Nouvinguts	Accessibilitat	Cases temporals
Ainet de Besan					
Alins					
Araós					
Àreu					
Besan					
Norís					
Tor					
Alendo					
Burg					
Farrera					
La Glorieta					
Mallolís					
Montesclado					

Font: Elaboració pròpia

4.2 Anàlisi dels canvis socials: activitats i comportaments

Aquest anàlisi es fa mitjançant una classificació segons aquells canvis que han comportat una desaparició de l'activitat, les

que s'han modificat i les que han sorgit de nou.

- Activitats i comportaments que desapareixen o que es troben en procés de desaparició: l'agricultura com a activitat primària de subsistència, ja que actualment només romanen alguns petits horts de consum particular, sense ser font única d'alimentació; l'activitat silvícola; la solidaritat en les feines del camp, entesa com a motiu de trobada, que desapareix per la mecanització i abandonament dels camps; els episodis d'incomunicació, a causa de la millora tecnològica i de la xarxa viària; els establiments tradicionals i les figures emblemàtiques; les escoles de cada nucli, quedant un únic centre a Alins; tipologia familiar formada per tres generacions; i pèrdua constant del coneixement tradicional.

- Activitats i comportaments que persisteixen i/es modifiquen: reorientació de l'activitat agrícola cap a font d'alimentació pel bestiar com a única finalitat; reducció del nombre d'actius humans al camp i les hores de dedicació; disminució de la varietat de bestiar al sector ramader, apostant per les vaques i egües; selecció dels camps treballats segons la possibilitat de mecanització i segons la proximitat als nuclis; dificultats econòmiques per les subvencions enlloc de l'economia local fràgil; diversificació de l'activitat econòmica familiar, apareixent sobretot cases rurals, fondes, hostals...; caça més regulada i amb un perfil de caçador cada cop més foraster; empobriment de les relacions humanes, per la deslocalització de l'activitat laboral, tot i que es mantenen les trobades en fires i mercats; major freqüència de desplaçaments però en menor temps; obertura de la zona d'estudi a l'exterior;

pas d'un consum local a un altre més importat, gràcies, en part, a l'automòbil; i canvis en les tradicions familiars, com per exemple en la figura de l'hereu.

- Activitats i comportaments que apareixen: noves dificultats al camp a causa de la presència de la fauna salvatge (cabirols, senglars...); protagonisme de l'activitat terciària, tant per hostaleria com per l'administració; i aparició de les compres i l'escolarització com a nou motiu de mobilitat. També comentar el canvi en la visió de l'entorn a causa dels nouvinguts, que passa a ser considerat com un esbarjo, contrastant amb la visió més funcional dels autòctons.

4.3 Anàlisi dels canvis en les cobertes del sòl

Les cobertes que han patit una disminució en el nombre d'hectàrees són les cobertes agrícola i la zona forestal de baix recobriment (matolls i boscos clars):

- **Agrícola:** ha disminuït en un 52% a Farrera i en un 34% a Alins respecte el que hi havia al 1956, representant un 2,4% del territori total. Les zones que encara conserven aquesta categoria són prats de dall, i han vist reduïts els contorns considerablement.

Les zones que han patit un canvi han passat majoritàriament a forestal d'alt recobriment, un 28% del territori total, seguint el procés de successió ecològica en el moment d'abandonament dels camps (un altre 10% ha passat també a baix recobriment). Aquest bosc, sol ser majoritàriament boscos de ribera, pinedes de pi roig i rouredes. Aquest és el procés més percebut pels habitants de la zona. Seguidament, també es troba un 12% (a Alins) i un 19% (a Farrera), que ha passat d'agrícola a pastures. Aquests corresponen a camps més allunyats que

en abandonar-se poden ser aprofitats per les pastures, apropant-les als nuclis habitats.

Aquest canvi s'observa clarament a Farrera, que tot i ser el municipi més petit, és aquell que més ha reduït aquesta coberta, i aquest fet es veu clarament a l'entorn dels seus nuclis.

- **Forestal de baix recobriment:** ha reduït la seva superfície en un 9% respecte el que ocupava l'any 1956. Tot i això, només s'ha conservat en gairebé la meitat del que ocupava anteriorment, suposadament per haver arribat al seu clímax de successió vegetal. El canvi que ha patit aquesta coberta és cap al forestal d'alt recobriment majoritàriament (en un 21% i 35% a Alins i Farrera), per successió natural. També s'observen alguns canvis cap a pastures i zones improductives, però que poden ser deguts a errors al moment d'identificar les cobertes del sòl.
Aquest pas a forestal d'alt recobriment, es dona de forma més dispersa a Farrera, i a Alins aquest canvi és més palès en zones properes als nuclis i, per tant, es pot observar fàcilment a les fotografies.

Per contra, les pastures i el forestal d'alt recobriment han vist augmentada la seva superfície:

- **Pastures:** ha augmentat en un 26% la zona de pastures respecte el que hi havia al 1956. Aquesta coberta es manté en un 60% aproximadament als dos municipis, gràcies a la conservació de la ramaderia com a activitat primària tradicional. La part que no s'ha conservat, ha passat, en gran part, a forestal de baix recobriment, sobretot en zones properes als cims.
Visualment, aquest canvi també és observable en les fotografies, sobretot el pas a alt recobriment, tot i que en zones

de Farrera es pot veure la conservació de les pastures.

- **Forestal d'alt recobriment:** a la inversa del que s'esperava, el bosc ha augmentat un 4% respecte els anys 50, però concretament aquest augment es troba a Farrera, ja que Alins fins i tot ha vist reduïda la seva superfície. Per les seves característiques, és la coberta que més s'ha mantingut (més d'un 80%), i està formada per pinedes de pi roig i pi negre, rouredes, avetoses i carrascars. Aquest manteniment i augment es dona per l'abandonament de l'explotació silvícola, arrel del canvi en el model energètic i de la desvalorització de la fusta local al mercat exterior. Algunes petites zones passen a baix recobriment, possiblement per la intensificació humana en algunes pistes que comporta a l'aparició de noves espècies colonitzadores. Així doncs, l'augment del bosc s'observa principalment a Farrera, i per aquest motiu es té una percepció d'un avançament del bosc.

4.4 Síntesi integrada

Per relacionar tots aquests canvis, cal considerar que el canvi del model econòmic i energètic del món rural i, per tant, de l'estil de vida particular, és un dels causants d'aquest despoblament. Per tant, s'ha d'integrar l'estil de vida i el despoblament com a eixos explicatius dels canvis i com a elements que es retroalimenten.

Primerament, és interessant veure aquells canvis induïts directament pel procés de despoblament, d'on en destaquen la pèrdua de pagesos i la pèrdua d'habitants autòctons. La davallada de la població autòctona, juntament amb l'elevada taxa d'envelliment, provoquen el tancament generalitzat de les

petites escoles de cadascun dels nuclis i la pèrdua d'elements, comportaments i del coneixement tradicional. Així doncs, desapareixen figures emblemàtiques, algunes de les tradicions familiars i el coneixement específic de l'entorn. A més, també es dona una pèrdua de la caça com a activitat habitual de la població autòctona, influenciada també pel canvi en l'estil de vida, i que es tradueix en un augment de la riquesa en forma de presència de més fauna salvatge. Pel que respecta a la pèrdua de pagesos, la conseqüència més directa s'esdevé sobre el territori, on la selecció dels millors camps per part dels ramaders és un fenomen habitual. Destacable, també, és el canvi ocorregut a nivell de cobertes, sobretot en aquelles d'antic aprofitament agrícola, que es cobreixen de massa forestal després d'un procés de successió natural.

El canvi en l'estil de vida, és responsable de la disminució de la pressió antròpica sobre el medi, que es tradueix en l'expansió del bosc en alguns punts. A més, el sector ramader ha patit una transformació que ha fet desplaçar algunes zones de pastura. Paral·lelament a

aquests canvis, es produeix una diversificació d'activitats i sectors econòmics.

Aquest nou model de vida ha modificat les condicions del pagès, que amb la introducció de les noves tecnologies pot reduir el seu esforç i dedicació, tenint efecte en les relacions socials que es donaven als camps. Aquestes millores també tenen un efecte en la mobilitat, de manera que aquesta cada cop és més important a la zona.

La transformació del model energètic provoca una disminució de l'activitat silvícola i de l'activitat humana sobre els recursos locals, de manera que es reforça la dependència exterior. A més, aquest fet afecta a l'augment del bosc en les zones properes als nuclis.

Per últim, aquest canvi en l'estil de vida de les comunitats rurals, és el que sobrealimenta la dinàmica de despoblament, ja que aquests canvis, per exemple, s'han fet més severos en les zones considerades "de muntanya", que han patit un despoblament més accentuat. En relació a això, l'abandonament de les activitats primàries tradicionals en aquestes zones suposen, en termes de paisatge, un canvi molt important, com ha quedat demostrat a l'anàlisi de cobertes.

5. Conclusions

Una de les conclusions principals que es treuen és que el despoblament és conseqüència i, alhora, causa, de les diferents manifestacions que expressen aquest canvi. A més, s'ha d'apuntar que la magnitud d'aquests canvis és més important en les zones més muntanyoses, en aquest cas, al municipi de Farrera, el qual ha patit una major pèrdua de població.

En primer lloc, el despoblament ha estat frenat en els últims anys i, en alguns casos, s'ha arribat a una recuperació demogràfica gràcies a l'arribada de nouvinguts, que

demostrin que la muntanya pot ser capaç de fixar població.

Els nuclis que han pogut frenar aquest despoblament i fins i tot l'han invertit, coincideixen en tenir una bona accessibilitat, en disposar dels serveis bàsics i en la presència de nouvinguts. Així doncs, els nuclis de la vall són els que presenten aquestes característiques i, per tant, són els que actualment es troben en les millors condicions per seguir captant població.

En segon lloc, el despoblament ha provocat canvis en les cobertes del sòl, traduint-se principalment en una disminució de la coberta

agrícola i un augment de les pastures i de la zona forestal en les zones properes als nuclis.

En tercer lloc, una de les activitats més colpejades per aquest despoblament és la disminució de l'activitat primària, així com una pèrdua de tradicions familiars, molts cops relacionades amb el camp, i una pèrdua del coneixement tradicional. A més, també en destaca la desaparició de les escoles a cada nucli, i un gran augment de la mobilitat en general.

Finalment, destacar les correlacions entre tots aquests canvis:

- La pèrdua de població com a factor clau per entendre una davallada en l'activitat primària, manifestada al territori en una disminució de terrenys treballats. Per altra banda, existeix un augment de l'activitat terciària, potenciada arrel dels canvis en l'estil de vida.
- El despoblament acusat, juntament amb el canvi dels comportaments socials,

poden explicar la desvinculació de la vida laboral del lloc de residència, introduint un nou model de mobilitat associat al vehicle privat i que té influència en un empobriment de les relacions socials. Alhora, aquesta mobilitat, té una afectació important en les activitats diàries, com són les compres, l'ensenyament i l'oci, entre d'altres. I també és responsable, en bona part, de permetre una substitució de part del consum local pel d'una societat basada en la importació de tot tipus de productes.

- Per altra part, una de les conseqüències més directes de l'elevada taxa de despoblament s'evidencia en la pèrdua progressiva del coneixement local i dels costums tradicionals, així com de les activitats agroramaderes, que l'establiment de nouvinguts no ha aconseguit revifar, amb la conseqüent manifestació sobre el territori.

6. Bibliografia

- BOADA, M. (2002) *El Montseny. Cinquanta anys d'evolució dels paisatges*.)Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Col·lecció Cavall Bernat, 42. 1a edició, Barcelona. ISBN 978-84-8415-393-1.
- LLUVICH, E. i ORTEGA, M.(2004) *Els nous rurals del Pallars Sobirà*. Publicació de la Generalitat de Catalunya (Secretaria General de Joventut). Editorial Joventut. Col·lecció aportacions, núm 26. 1a edició. ISBN: 84-393-6507-1. Consultable també a www.gencat.net/joventut/observatori
- MARUGAN, C.M. i RIPOLL, X. (coordinació). (2006) *Recull d'imatges de la Vallferrera (1900-1979)*. Pagès Editors. Col·lecció Pallars. 1a edició. ISBN: 84-9779-416-8.
- MATAMALA, N. (2003) *Els canvis en l'ús del territori de muntanya durant el segle XXI llur reflex en el paisatge. Els municipis de Farrera de Pallars i Tírvia (Pallars Sobirà)*. Memòria de recerca dirigida per Joan Manuel Soriano i López. Departament de Geografia, UAB.
- MIRALLES-GUASH C. (2006) *Usos del temps i mobilitat*. Ajuntament de Barcelona, Regidoria Nous Usos Socials del Temps a la Ciutat.
- OBIOLS, J. (2003) *L'infern dolç. Fragments de la muntanya. El Pirineu i la poesia de la història*. Garsineu Edicions, num 39. 1a edició, Tremp. ISBN: 84-95194-50-3.

- OLIVER, Jaume (Edició a cura de) (1997). *Respostes de la Coma de Burg, Tírvia i la Vall Ferrera al qüestionari de Francisco de Zamora (1789-1790)*. Garsineu Edicions. Col·lecció La Cullereta, home i societat. 1a edició, Tremp. ISBN: 84-88294-84-0
- PÈLACHS, A (2004). *Deu mil anys de geohistòria ambiental al Pirineu Central Català. Aplicació de tècniques paleogeogràfiques per a l'estudi del territori i el paisatge a la Coma de Burg i a la Vallferrera*. Tesi doctoral, sota la direcció de Joan Manuel Soriano. Departament de Geografia, UAB, Bellaterra.
- SABARTÉS I GUIXÉS, J. M. (1993) *L'èxode Pallarès. Crisi demogràfica i davallada poblacional als Pallars i a l'Alta Ribagorça (1857-1991)*. Garsineu Edicions. 1a edició, Tremp. ISBN: 84-88294-26-3.
- SABARTÉS I GUIXÉS, J.M. (1998) *Població i territori a l'Alt Pirineu Català*. Garsineu Edicions. 1a edició. ISBN: 84-88294-98-0.
- SERRA, A. (2007) *Anàlisi de les cobertes forestals i la seva dinàmica (1954-2003) al Parc Natural de l'Alt Pirineu*. Tesina, sota la direcció d'Albert Pèlach. Departament de geografia, UAB, Bellaterra.
- SORIANO, J.M. (coord.). (2006) *Projecte científic tècnic de definició de subunitats paisatgístiques del Parc Natural de l'Alt Pirineu*. Bellaterra.
- SORIANO, J.M. (coord.). (2006) *Catàleg de paisatges del Parc Natural de l'Alt Pirineu*. Bellaterra-Llavorsí (document inèdit).
- VARGA D., VILA J. (2005) "Ecología del paisaje y sistemas de información geográfica ante el cambio socioambiental en las áreas de montaña mediterránea. Una aproximación metodológica al caso de los valles d'Hortmoier y Sant Aniol (Alta Garrotxa. Girona)". AREAS. Revista Internacional de Ciencias Sociales, 25, p. 59-72.
- VILA J., VARGA D., LLAUSÀS A., RIBAS A. (2006) "Conceptos y métodos fundamentales en ecología del paisaje (*landscape ecology*). Una interpretación desde la geografía". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 48, p.151-166.
- VILA, D. (2007) *Paisatge i abandonament agrari a la muntanya mediterrània: una aproximació al cas des les valls d'Hortmoier i Sant Aniol (Alta Garrotxa) des de l'ecologia del paisatge*. Tesi doctoral, sota la direcció de Josep Vila. Institut de Medi Ambient, Universitat de Girona.
- Web oficial de l'Institut d'Estadística de Catalunya.
<http://www.idescat.cat>
Febrer 2009
- Web oficial del Instituto Nacional de Estadística.
<http://www.ine.es>